

retrukket at spille hornmusik, trompeterskrald og reklametromme.

Henrik Fode og Ib Gejl

Vagn Dybdahl, Inger Dübeck, Sv. Aage Hansen, Bjarne Hastrup og Holger Rasmussen (red.): *Håndværkets kulturhistorie*. (Håndværksrådets Forlag). I, 1982, 292 s.; II, 1983, s. 262 s.; III, 1983, 283 s.; IV, 1984, 338 s. Alle ill.

Vanskeligheden ved at skrive håndværkets historie fra den første begyndelse til vor egen tid er stor, fordi der foreligger en mængde stof, men ingen sammenhængende beskrivelse, der kunne støtte en nyvurdering af de mange problemer; kun C. Nyrop har gjort nogle tilløb, men det er forblevet hermed. Nu er dette arbejde lykkedes med et heldigt resultat, selv om det er svært at afgøre, om det ikke lige så godt kunne kaldes håndværkets historie, da denne titel også må medtage alt, der kendetegner håndværket i modsætning til andre kredse i det danske samfund.

Allerede 1936 fik Norge sin håndværkshistorie, og det er lærerigt at sammenligne den med den danske. Den norske er ældre og virker nu lidt gammeldags, men mere iøjnefaldende er det, at den udelukkende er skrevet af museumsmænd, mens den danske har arkivarer og universitetsfolk som forfattere. Det gør en stor forskel. Til gengæld har den danske en værdifuld nyhed, idet kunsthistorikeren Lars Dybdahl i slutningen af hvert bind har skrevet en stilhistorisk oversigt for den tid, bindet omfatter. Det er et nødvendigt supplement til den undertiden lidt for politisk orienterede skildring af håndværket. Fortællingen ville måske være blevet anderledes, hvis den havde været skrevet af folk med større tilknytning til håndværket, som C. Nyrop

havde det. Han var ganske vist akademiker, men af håndværkeræt, og hans lille bog om den kunstindustrielle udstilling (fra 1879) viser, at han havde øjnene åbne både for lavshistorien og den kunstneriske side af håndværkerens virksomhed. Håndværkeren før det forrige århundrede var også kunstner, mens der nu skal en arkitekt til, når der skal tegnes så lidt som et tal.

Lavenes historie er fyldigt behandlet. Oprindeligt var de gilder af samme art som de andre, men længe før reformationen bliver de faglige sammenlutninger af mestre, mens svendene danner deres egne lav. Som et levn fra gilderne står pligten til ligefølge og den gensidige hjælp i nød sammen med den regel, at indbyrdes strid skulle afgøres uden øvrighedens indblanding, og at det faglige var hovedsagen, ses af, at den kirkelige side af lavenes virksomhed forsvandt sammen med katolicismen uden at skade, men tværtimod var til gavn. Lige til forrige århundrede blev der oprettet nye lav; f.eks. fik snedkerne i Hjørring efter ansøgning deres i 1822, og samme år blev der dannet et skomagerlav i Bogense, dog med den bestemmelse, at de mestre, der ikke ville indtræde i det, vedblivende kunne drive deres erhverv. Det var et vidnesbyrd om, at nye tider var på vej, men lige til næringsloven af 1857 ophævede lavene, var de håndværkets faste støtte og kampvåben. De markerede forskellene mellem de faglærte og proletariatet uden uddannelse, en sag hvor mestre og svende var enige, og de beskyttede håndværket mod statsmagten, mens den underordnede myndighed hos stiftamter og byernes magistrater i reglen var velvillige mod lavene, fordi de lettede administrationen, og bisidderne kunne føre opsyn med dem. For staten var lavenes uafhængighed derimod altid uantagelig, men trods gentagne forsøg på at få dem op-

hævet lykkedes det ikke, og de kunne heller ikke undværes. Først i det 18. århundrede nåede regeringen efterhånden at få magt over lavene, som det viste sig i den omfattende forordning af 1800, der står som et beskedent side-stykke til de forudgående landborefor-mer. Inger Dübeck har indgående skildret denne fase af håndværkets historie, hvor det blev ført ud af den halvt middelalderlige tilstand, det havde befundet sig i. Ikke desto mindre blev mange traditioner bevaret, når de ikke direkte var forbudt i forordningen. Hermed giver værket nutidens syn på, hvordan denne del af samfundet har udviklet sig.

Illustrationerne er mange og omhyggeligt valgte, men der savnes undertiden oplysninger om sagernes nuværende hjemsted, og i et arbejde, der er så fyldt med stof som dette, kan fejl ikke undgås. Som et eksempel kan nævnes billedet af Odense smedes segl i første bind, der viser årstallet 1446. Seglet må være meget yngre, da der ikke kendes noget vidnesbyrd om lavets eksistens på dette tidspunkt, og dets omskrift er med latinske versalier, der umuligt kan have været brugt i 1446. Allerede C. Nyrop har været opmærksom på den urigtige tidsfæstelse uden dog at anføre grunde herfor, men i Odense smedelavs festskrift fra 1946 godkendes den fejlagtige datering. Det er muligt, at det er fra samme tid som et segl fra smedelavet med indskriften: Menige lav, og som har været brugt 1584, og at året 1446 er hentet fra et eller andet aktstykke, der dengang var ejet af lavet og senere forsvundet. Et par ord om seglets virkelige alder ville have været på sin plads.

Det store værk viser, fra hvor mange nye synspunkter håndværkets historie kan ses, og med rette har en række fonds og banker støttet udgivelsen, der næppe kunne have været sket uden

denne hjælp. Der er imidlertid stadig brug for ny forskning i emnet. Det vil være af stor værdi, om alle lavsskråer og aktstykker om oprettelse af lav m.m. kunne udgives i en samlet udgave, og der mangler også en behandling af lavenes velkomster. I Norge er det sidste allerede sket. Meget andet kunne anføres, som melder sig ved gennemlæsningen af værket, der også har betydning ved at tilskynde til fornyet arbejde med håndværkets historie.

Helge Søgaard

Anne Margrethe Berg, Lis Frost og Anne Olsen (red.): *Kvindfolk. En danmarkshistorie fra 1600 til 1980. Bind 1. 1600-1900.* (Gyldendal, 1984). 391 s., ill.

»Kvindfolk« prætenderer at være kvindernes Danmarkshistorie. Den er skrevet af kvinder (ca. 25), den handler om kvinder og synes først og fremmest skrevet for kvinder. Bind I er opdelt i to perioder omfattende henholdsvis tiden fra ca. 1600-1800 og tiden fra 1800-1900. Kvinderne i middelalderen må således stadig vente på deres historie. Otte af de 25 forfattere oplyses at have historie som fag, tre har kunsthistorie, mens en del af resten repræsenterer fag som dansk, psykologi, samfundsfag og jura. Allerede forfatterlisten viser, at man ikke skal vente i alle henseender at finde en bog, der bygger på almindelige historieforskningsprincipper. Hovedparten af forfatterne til bind I er dog, som det ses, historikere. Det retshistoriske afsnit om »Kvindfolk og løstighed«, en titel hentet fra Beth Grothe Niensens bog, er skrevet af tre jurister.

Forfatterteamet bekender sig i indledningen som hørende til den nye kvindebevægelse, og det har været målet at opsøge kvindebevægelsens egne